

considerabil și de omogenitate trupeii. Aproape fiecare realizare reprezenta un eveniment. Astăzi, acest stil abia dacă s-a mai putut recunoaște în *Lungul drum al zilei către noapte. Ferma sau Militarul fanfarou* sint, nimic de zis, spectacole merituoase, dar care nu concurează la un sens comun, nu conferă o fizionomie personală teatrului.

Asemănător stau lucrurile și la Național. Un anumit eclecticism superior, necesar, derivat din multiplele îndatoriri ce-i revin, a caracterizat totdeauna această scenă. Însă producțiile sale au păstrat mereu calitatea lucrului bine făcut, ireproșabil rotunjit profesional. Acum, stilul Naționalului s-a bifurat, așa-zicînd : pe de o parte, montări fastuoase, în sala mare, pe de alta, mici spectacole experimentale, în sala mică. Primele impresionează, mai degrabă, prin proporții, celelalte dau, iremediabil, impresia de superficialitate... Nu știu cum se face, dar, dintre piesele originale, aici se joacă, parcă, cele mai slabe. Afîșe cu numele lui Teodor Mazilu sau D. R. Popescu, acest teatru nu a tipărit. O piesă ca *Platon* de Dumitru Solomon a avut premiera - absolută la Birlad. Nu era mai firesc să vadă pentru prima oară lumina rampei la Național, fie și în sala mică, poate, chiar, în locul plicticoasei încercări didactice intitulată *Cazul Enăchescu*? Dealtfel, teatrele din țară îmi par mai îndrăznețe, nu numai la capitolul dramaturgiei originale. Disprețuind greutățile piesei, care mai că-i întreceau puterile. Satu Mare a montat *Martin Luther și Thomas Münzer*. La Iași, s-a jucat genialul text al lui Gombrovicz, *Ivona, principesa Burgundiei*. Ce poate fi mai mișcător decît să vezi formații de cameră, restrînse, executînd nu capricii, nu sonate, cum le-ar sta bine, ci simfonii? Nu mai vorbesc de Teatrul din Piatra Neamț, care, singurul în această stagiune, a dovedit stil. Un stil bazat pe entuziasm, fantezie, tinerete. *Slugă la doi stăpîni* a fost, pentru mine, o curată încintare, sugerîndu-mi însăși obîrșia pură a teatrului. Dintre spectacolele văzute mi-au mai plăcut *Barbarii*, la „Nottara“, *Trei surori*, la Teatrul de Comedie, *Macbeth*, la Ploiești. Din păcate, enumerarea nu e completă. Insuperitul obicei de a amîna premiere importante pînă spre sfîrșitul stagiunii persistă.

Dar, să mă întorc la chestiunea stilului, care, pare-se, mă obsedează. Bineînțeles, eu nu dau aici cuvîntului o accepțiune pretențioasă. Stil înseamnă, în teatru, trupă, regizor și o sumă de credințe artistice comune celor două elemente. Personal, cred că teatrele bucareștene trec printr-o criză a stilului, din pricina unei momentane, trecătoare desincronizări. Un „nou val“ de regizori, precum Alexa Visarion, Dan Micu și alții preiau trupe cu care încă nu au ajuns la o comunicare deplină sau, dacă vreți, trupe celebre își văd modificate, de către dirijori noi, viziunea despre teatru, modul

de lucru, pînă și acele stereotipii atît de eficiente, care există în orice muncă. Vom cunoaște rezultatul mai tirziu. Probabil că el va fi bun. Nu ascund, în ce mă privește, că, într-o eventuală dispută pe această temă, mă aflu de partea regizorului. Căci el este, în ultimă instanță, creatorul. Un spectacol mare, memorabil, depinde, dacă-mi este permis să mă exprim astfel, și de un accident de naștere. Omul care îl realizează gîndește socialul în termeni de estetică teatrală, iar o asemenea dotare este, să concedem, destul de rară.

■ MIRA
IOSIF

Opțiunea repertorială și creația scenică

O trăsătură relevantă a anului teatral încheiat mi se pare a fi dată de climatul de lucru efervescent, de dinamismul organizatoric, de emulația competitivă a scenei naționale, vizînd lărgirea sferei de acțiune a scenelor dincolo de spectacol. Mai puțin Capitala și în primul rînd teatrele din țară, mai puțin Naționalele și mai ales scenele și colectivele mici și mijlocii, s-au impus atenției publicului și lumii teatrale, stimuînd dezbateri, organizînd coloquii, propunînd simpozioane. Unele acțiuni au depășit circumstanța, arătîndu-se eficiente și realmente importante pentru dezvoltarea practicii și teoriei teatrului românesc contemporan. Aș amînti Gala recitalurilor de la Bacău, însoțită de Coloquiul criticilor dramatici (ediția a treia), Coloquiul tinerilor regizori de la Birlad, Zilele Eminescu de la Botoșani, urmate de un simpozion pe tema criticii, dezbateră de la Cluj-Napoca în jurul artei interpretative și cea de la Constanța

privind conceptual de teatru estival etc. Au fost și unele manifestări nereușite, insuficient organizate sau precar gândite (la Iași, Timișoara, Arad), dar, în această stagiune, sub impulsul creator al Congresului educației politice și al culturii socialiste, s-a modelat un *spirit al dezbaterii*, statuindu-se ideea prețioasă a extinderii muncii teatrale dincolo de reflectoare, a permanentizării discuțiilor în jurul teatrului, a schimbului de experiență la nivel național. Prin aceasta, stagiunea și-a fixat niște premise de lucru și niște centre permanente de specializare teatrală, inițiative care par să se extindă fructuos, anul viitor anunțându-ni-se noi puncte „fierbinți”, propice unor concluzii sintetizatoare: Festivalul comediei la Galați, cel al piesei într-un act la Oradea etc. Aș menționa că, alături de C.C.E.S., A.T.M. a jucat un rol important în sprijinirea tuturor acestor manifestări, filialele Asociației depunând o muncă organizatorică și stimulativă remarcabilă.

Și în acest an, ca și în ultimele stagioni, s-a impus activitatea dinamică a unor teatre din țară. Inițiativele repertoriale cele mai interesante, spectacolele valoroase, de idei, formulind atitudini politice și estetice, s-au născut mai ales pe scenele din afara Bucureștiului. Cu excepția pieselor *Capul și Viața unei femei* la Naționalul bucureștean, noutăți substanțiale pe afișul piesei românești am găsit, așadar: la Oradea, *Balconul*, exemplară operă de atitudine civică, semnată de D. R. Popescu și cu fidelitate montată de Al. Colpacci; la Birlad, *Platon*, piesa profundă a lui Dumitru Solomon (care de mult aștepta o scenă), în regia lui Constantin Nacu; Teatrul Național din Cluj-Napoca ne-a oferit de asemeni un text interesant al lui D. R. Popescu, *Lapte de pasăre*, în regia lui Victor Tudor Popa; scena băcăoană a lansat *Excursia* de Theodor Mănescu, text de profundă actualitate și adâncă dezbateră — regia, Zoe Anghel Stanca — ca și debutul lui Ovidiu Genaru, *La margine de paradis* — regia, Cristian Pepino; la Galați a fost montată o nouă piesă a lui Theodor Mănescu, *Acum și în cele din urmă* (regia, Gh. Rada); o montare substanțială a *Capului* de Mihnea Gheorghiu a avut loc la Craiova (regia, Mircea Cornișteanu și Florica Mălureanu); *Nu sîntem îngeri* de Paul Ioachim a debutat la Ploiești în regia Lctiției Popa; *Viața unei femei* de Aurel Baranga a fost simultan înscenată la Naționalul clujean (regia, Marin D. Aurelian) și pe scena din Botoșani (regia, Cristian Munteanu); *Handicap* de Ecaterina Oproiu a fost pusă în scenă de Mușata Mucenic la Birlad. Am întâlnit și alte opțiuni repertoriale, pe cât de interesante pe atât de inedite, de asemeni pe scenele din țară, și-aș sublinia că aceste montări s-au adunat, toate, sub acolada semnăturilor regizorale tinere. Dealtfel, stagiunea 1975—76 s-a desfășurat, promițător, sub

semnul afirmării tinerilor directori de scenă, acestora revenindu-le, în mare parte, meritul revigorării unor colective, animării unor echipe, impulsivării actorilor. *Martin Luther și Thomas Münzer*, reconstituirea dramatică a lui Dieter Forte, a fost cu energie și clarviziune montată de Mircea Marin la Satu Mare, secția română; *Ivona, principesa Burgundiei*, textul antologic al lui Witold Gombrowicz, a fost propus publicului ieșean de către Brandy Barasch; Alexa Visarion a pus în circulație — chiar în două versiuni scenice, la Ploiești și la „Nottara” — actul vehement de denunțare a *apartheid*-ului, scris de Athol Fuggard; *Sizwe Bansi a murit*; Alexandru Tocilescu a introdus în repertoriu textul japonezului Junji Kinoshita, *Amurgul unui cocor*, pe scena din Pitești; Sergiu Savin a montat, la Oradea (secția română), în premieră mondială, *Fintina Trevi* — scrierea dramatică a ilustrului sculptor al barocului, Bernini, scriere descoperită în urmă cu un deceniu; *Băiatul de aur*, piesa mai veche a americanului Clifford Odets, a fost înscenată de Gh. Rada la Galați; Emil Mandric, tânăr animator de teatru, a propus, la Piatra Neamț, prima versiune scenică a *Dosarului Andersonville*, ca și frumoasa piesă a lui Vampilov, *Vara trecută la Ciulimsk*; Ion Ieremia a semnat, la Timișoara, cîteva spectacole interesante, printre care *Viforul*, reconsiderat cu îndrăzneală. Alți tineri directori de scenă au avut o activitate intens creatoare, chiar dacă nu tot ceea ce au întreprins a fost, pînă la ora aceasta, încheiat, sau s-a dovedit unanim prețuit; dar, indiscutabil, *prezența* lor a marcat stagiunea. Aureliu Manea a lucrat, la Teatrul Național din Cluj-Napoca, cîteva spectacole, discutate și discutabile — *Noaptea furtivoasă*, *A 12-a noapte*; dar *Macbeth*, realizat pe scena din Ploiești, este un act de cultură al stagiunii. Iulian Vișa și-a rezolvat contradicțiile spectacolele puse la Sibiu, dar *Sluga la doi stăpîni*, pe scena de la Piatra Neamț, a cules elogii unanime. Cătălina Buzoianu, după exemplara transpunere scenică a basmului mitic *Tinerețe fără bătrînețe* de Eduard Covali la Piatra Neamț, a muncit intens la piesa Ecaterinei Oproiu, *Handicap*, pregătind-o pentru scena Featrului „Balandra”; la fel, Dan Micu, la piesa *Răcedala* de Marin Sorescu, la același teatru.

Repetăm: ne aflăm, cu aceste spectacole, mai mult în fața unor opțiuni de texte interesante și binevenite, de natură să îmbogățească peisajul repertorial al mișcării noastre teatrale; nu, însă, și în fața unor valori marcante, constante, de spectacol.

Stagiunii i-au lipsit — cu puține excepții — marile spectacole, acele montări de referință care jalonează etapele unei mișcări teatrale.

S-au înregistrat, evident, multe spectacole de succes, cu o mare audiență la public.

O scrisoare pierdută de Caragiale (regia, Anca Ovanez), la Teatrul Național „Vasile Alecsandri” din Iași, *O stea pe rug* de Sütő András (regia, Gheorghe Harag) la Teatrul Maghiar din Cluj-Napoca, *Capul de Mibnea* Gheorghiu (regia, Letiția Popa) la Naționalul bucareștean și, evident, multe alte reprezentații de valoare pe scenele bucurestene: *Lungul drum al zilei către noapte* de O'Neill (regia, Liviu Ciulei) și *Ferma* de Storey (regia, Sanda Manu) la „Bulandra”; *Trei surori* de Cehov (regia, Lucian Giurchescu) la Teatrul de Comedie; *Ultima oră* (regia, Valeriu Moisescu) și *Barbarii* (regia, Alexa Visarion) la „Nottara”; *Evreica din Toledo*, dramatizarea lui Al. Mirodan (regia, George Teodorrescu) la T.E.S.; *Rața sălbatică* de Ibsen (regia, Sorana Coroamă) la Teatrul Mic; *Căsătoria* de Gogol (regia, Sanda Manu) și *Richard al III-lea* de Shakespeare (regia, Horea Popescu) la Național. Le numesc, global, succese, găsind în aceste reprezentații, în primul rând, mari creații actricești și multe interpretări sensibil ilustrative pentru tradiția și bogăția școlii naționale de actorie. Trebuie amintite — chiar dacă fugar — creațiile din această stagiune: Toma Caragiu și Clody Bertola, în piesa testamentară a lui O'Neill; Petre Gheorghiu, Dina Cocea, Ileana Predescu, Virgil Ogășanu, în *Ferma*; Ion Lucian, Sanda Toma, Vasilica Tastaman, în *Trei surori*; Marin Moraru, George Constantin, Ștefan Iordache, în *Ultima oră*; Valeria Seciu, George Constantin, Victor Rehengiuc, Victor Ștengaru, în *Barbarii*; Carmen Galin, Leopoldina Bălănuță în *Rața sălbatică*; Albert Kitzl, Triey Abramovici, în *Evreica din Toledo*; Costel Constantin în *Capul*; Draga Olteanu, Grigore Gonța, Al. Drăgan, în *Căsătoria* etc., etc. Privite, însă, precum spuneam, global, aceste montări impun prea puține viziuni regizorale ferme, de adîncă semnificație și de expresivă originalitate artistică. Excepție fac *Trei surori*, emițînd o ipoteză nouă, lucid-grotescă, asupra destinului și sensibilităților personajelor cehoviene, și *Ultima oră*, proiectată de Valeriu Moisescu în alt timp decît cel al înscenărilor tradiționale, adîncind cu vehemență critică liniile satirei blîndului Sebastian... Într-o bună măsură, *Lungul drum al zilei către noapte*. Mărturisesc că am așteptat mai mult de la montarea O'Neill, un spor în cunoașterea lumii, o concluzie a creatorilor spectacolului, care să fi fost adăugată ireproșabil execuții actricești a quartetului de la „Bulandra”. Dar alte reprezentații ne-au dezamăgit prin absența propunerii, prin indiferentismul lecturii regizorale, privind, astfel, opere importante de reverberația dorită. *Galileo Galilei* de Brecht, la Mic, este exemplul cel mai grăitor; dar și *Militarul fanfaron* de Plaut la „Bulandra”, și *Nevestele vesele din Windsor* la Teatrul

„Vasilescu”. La fel, și *Rața sălbatică* de Ibsen, unde nu aflăm nici un punct de vedere în problema „minciunii necesare”, dezbătută de părintele teatrului modern. Pînă și mult așteptatul *Richard al III-lea*, care copleşte prin grandoarea montării și cinetică scenografică, ne comunică prea puțin din forța tragică a textului. Parecă am asista la un fenomen de entropie a gândirii regizorale, o slăbire a acestui nerv vital și indispensabil în buna funcționare a organismului teatral. E o chestiune care ar merita să fie dezbătută.

Un alt punct nevralgic, constatat pe harta acestei stagiuni, mi se pare a fi o anumită discontinuitate în viața unor colective teatrale, o activitate intermitentă. După o perioadă de efervescență, caracterizată prin spectacole interesante, prin vibrație și interes pentru dezbateri, iată, climatul de lucru la Teatrul Național din Cluj-Napoca se rarefiază... Mulți actori de valoare au părăsit teatrul, regizori vin și se duc, lipsește aici un animator. Dificilă e și situația existentă în minunatul edificiu teatral, recent construit la Tg. Mureș: au rămas puțini actori fideli teatrului, au plecat regizori de valoare, care au adus acestei scene strălucire și faimă... Realizări inconsecvente la Sibiu, stagnare la Petroșani, probleme organizatorice la Braila. În schimb, anul teatral a marcat vitalizarea Teatrului din Birlad, început de reviriment la Timișoara, trezire la Baia Mare, ieșire din anonim la Botoșani, hărnicie la Turda și Reșița, muncă entuziastă și susținută la Bacău și Oradea. Multe colective și-au readunat în acest an forțele, s-au regrupat pregătindu-și cu grijă viitoarea stagiune. În această situație e Teatrul Municipal din Ploiești, cel din Brașov, naționalele din Iași și Craiova; egale cu sine, dovedind echilibru, respirație normală de lucru, s-au arătat scenele din Constanța, Galați, Arad, Pitești. Teatrul Tineretului din Piatra Neamț este, însă, exemplul cel mai concludent de consecvență programatică, de păstrare a calificativului de „rampă de lansare”, menținîndu-și proaspăt spiritul de echipă, deși cochepierii se schimbă mereu.

Iată, așadar, evident, mult schematizate, citeva din trăsăturile care au compus profilul anului teatral, al cărui ultim gong, de fapt, nu bate niciodată. Continuă, și în această capricioasă lună iulie, anunțuri de premiere, apar spectacole estivale, vor începe curînd și cele autumnale; căci, precum știm cu toții, viața teatrului nu se întrerupe niciodată, etapele calendaristice fiind semnificative doar ca repere. Să considerăm, deci, stagiunea '75—'76 în perspectiva celei viitoare și s-o numim stagiune de premise importante în programarea viitoarei vieți artistice. ■